

Hnutí DUHA
Friends of the Earth Czech Republic

číslo 2/2014

Magazín

Téma: Cesta podle Atlasu masa

Rozhovor: O šelmách s Danou Bartošovou

Zprávy: Kočka divoká je zpět

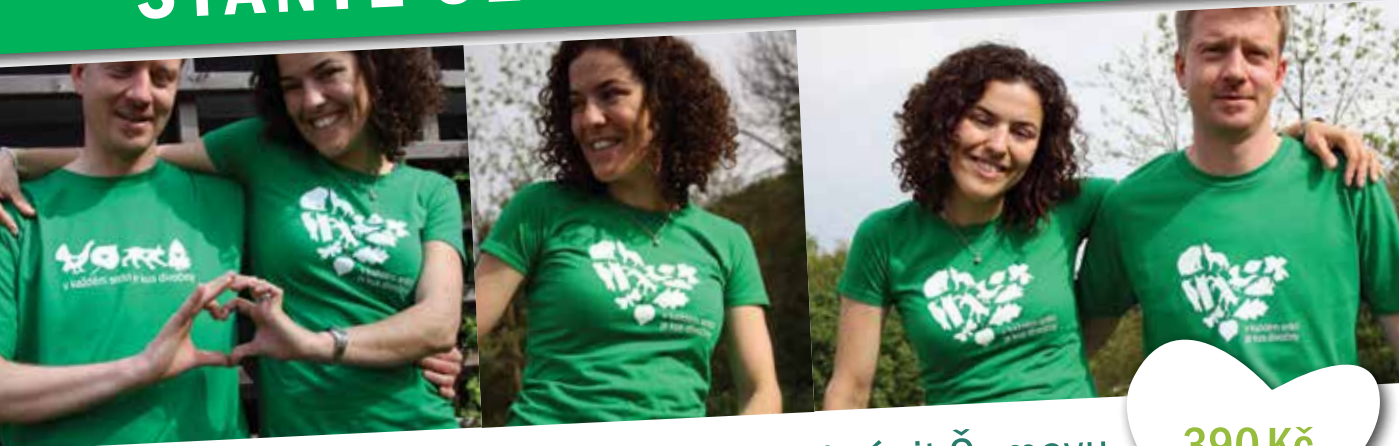
foto: Ž. Gregorová,
archiv J. Gregora

obchod.hnutiduha.cz

v každém srdci
je kus divočiny

STAŇTE SE PATRONEM ŠUMAVY.

Kupte si naše nová trička a pomozte zachránit Šumavu.

390 Kč

Nákupem podpoříte prosazení dobrého zákona
o šumavském národním parku částkou 260 Kč.

**BENEFIČNÍ
obchod**

**Hnutí
DUHA**

Napříč divokou Šumavou

Pokud chcete zažít opravdovou divočinu na vlastní kůži, připojte se k naší každoroční srpnové exkurzi napříč národními parky Šumava a Bavorský les: www.hnutiduha.cz/exkurze. Více najdete ve zprávách na straně 2.

Adresář farmářů

Máte rádi jídlo z blízka – čerstvé, zdravé a chutné? Stáhněte si do svého mobilu naši aplikaci Adresář farmářů. Po vyhledání vaší aktuální polohy se vám na mapě zobrazí všichni nejbližší bioprodávci nebo třeba jen ti, kteří nabízejí biojablka či biomaso. Bude záležet jen na vás, jaký filtr požadavků si nastavíte. Mobilní aplikace je napojena na databázi s téměř pěti sty pravidelně aktualizovanými kontakty na farmáře a prodejny z celého Česka. Více najdete na www.adresarfarmaru.cz.

Horká červnová témata 7.G

Letní číslo, které právě vychází, zve čtenáře do obřího průmyslového areálu v Hranicích, na filipínskou skládku Smokey Mountain nebo tchaj-wanské trhy se žraločími ploutvemi. Přibližuje také kauzu brněnského Amazonu, transatlantickou dohodu o obchodu a investicích, klimatickou změnu očima Naomi Kleinové či ne/možnost zákazu experimentů na zvířatech. K rozhovoru si redakce pozvala německou pedagožku Ute Stoltenbergovou a britského energetického konzultanta Tobiho Kellnera. Nechybí ani recenze knih a filmů. Sledujte www.sedmagenerace.cz.

Milé dárnyně, milí dárci,

když mi před pár týdny kolegové řekli, že máme s konečnou platností potvrzeny první fotky divokých koček v české přírodě po šedesáti letech, už mne to skoro ani nepřekvapilo.

Je to další ze série radostných novinek o zvířatech, jež se vracejí do naší krajiny. Na jaře se v hlubokých lesích u Bezdězu objevili vlci. Mládáta u nás vyvádí už několik druhů orlů a také sokoli. Rysi nebo bobři jsou skoro samozřejmostí, ačkoli je málokdo viděl na vlastní oči.

Přitom jsou to zvířata, která jsme v minulosti vyhubili a jež po dlouhá desetiletí v naší krajině chyběla. Teď se vracejí. Většina Čechů a Češek je očividně docela nadšená. Ukazuje se, že dokážeme žít společně se šelmami nebo dravými ptáky.

Není to ovšem samo od sebe. Daří se to hlavně díky zákonům na ochranu přírody a cíleným projektům, jako jsou naše Rysí a Vlíčí hlídky. Na vzácná zvířata totiž vytrvale útočí dobře vyzbrojená menšina pytláků, kteří už postříleli nebo otrávilí patrně stovky rysů a také řadu vlků, medvědů nebo orlů mořských. Půjčujeme také ovčákům přenosné elektrické ohradníky, aby mohli svá stáda chránit chytřeji než puškou.

A důležité také je, abychom se naučili některá místa vyčlenit pro přírodu, ponechat ji bez lidských zásahů. Některá zvířata, například tetřevi nebo právě divoké kočky, k životu potřebují přírodní lesy. Bude to zážitek pro výletníky, kteří zde mohou poznat českou krajinu s tajuplnými pralesy nebo volně tekoucími řekami. Proto mne těší, že náš projekt *V každém srdci je kus divočiny* má skvělý ohlas. Píšu tento úvodník právě v den, kdy jsme senátorům předali 25 tisíc podpisů požadujících, aby části národního parku na Šumavě byly ponechány divočině a lidé do nich chodili jen na návštěvu. Bez vás by to nešlo.

Vojtěch Kotecký
programový ředitel

P. S. Rád bych obzvláště poděkoval dárcům, kteří navýšili svoji podporu pro práci Hnutí DUHA. Každý den si uvědomuji, kolik dárců za námi stojí. Úspěchů dosahujeme společně. Také s vámi. Děkuje.

Zveme na dobrodružný výlet Šumavou

Zajímá vás, co dokáže příroda, když se jí ponechá prostor a čas? Chtěli byste zažít středoevropskou divočinu na vlastní kůži? Projděte s námi Šumavu napříč národními parky na české a bavorské straně (28.–31. 8. 2014).

Uvidíte nejkrásnější místa Zelené střechy Evropy: horský smrkový prales, ledovcová jezera, kamenné moře, podmáčené lesy, rašeliniště... a také znovu ožívající polomy po orkánu Kyrill. S odborným průvodcem navštívíte Trojmezenský prales, tajemná a hluboká ledovcová jezera, stezku lesních prožitků Seelensteig, Dáblovu soutěsku Teufelsloch a další fascinující místa. Prohlédnete si místa, kde kraluje příroda.

Přihlásit se můžete na www.hnutiduha.cz/exkurze.

Česko je pátým největším vývozcem elektřiny

Český vývoz elektřiny činí 17 TWh ročně. Překonaly nás jen státy s obrovskými zásobami přírodních zdrojů, jako je Kanada a Rusko, málo zalidněná Paraguay s obřími přehradami a jaderná Francie.

Obrovský vývoz elektřiny však není pro stát ani jeho obyvatele výhodný. Pálení špinavého hnědého uhlí v elektrárnách způsobuje škody přes 60 miliard korun ročně. V nákladech na výrobu elektřiny však započteny nejsou. Znamená to jediné: výrobu i vývoz dotuje stát spolu s občany. Ti, kdo naopak profitují, jsou mamutí energetické firmy. Také proto, že jim stát odevzdává svoje nerostné bohatství za směšných 1,5 % tržní ceny. Za čtyři roky tak Pavel Tykač a další uhlobaroni utržili na dividendách 17 miliard korun, zatímco stát získal jen zlomek – 0,4 miliardy.

Další posílení českého vývozu naštěstí neuspělo. Tendr na postavení nové jaderné elektrárny v Temelíně ztroskotal kvůli tomu, že vláda odmítla garantovat výkupní ceny elektřiny vysoko nad její tržní cenou, a zatížit tak domácnosti na desítky let dopředu. „Vláda má teď volné ruce a prostor se na energetiku podívat jinak, moderně, a začít řešit skutečné dnešní problémy: vysoké účty, znečištění a závislost na dovozu,“ komentoval zrušení temelínského tendru Jiří Koželouh, energetický expert Hnutí DUHA.

Británie chrání včely

Jsou malé, nenápadné a žijí prakticky všude, takže nám trochu zevšedněly: včely. Přitom nám nedávají jenom med. Máme díky nim i ovoce, zeleninu nebo třeba kávu a mnoho dalšího. Právě včely mají velkou zásluhu na tom, že příroda vypadá tak, jak ji známe.

Bez včel bychom přišli téměř o třetinu úrody – některé plodiny bychom přitom nesklidili vůbec, protože jsou na opylení hmyzem závislé téměř výhradně, například rybíz a jiné drobné ovoce. Z krajiny by také zcela zmizely mnohé kvetoucí rostliny. Postupně by nejspíš zanikly celé vzácné ekosystémy, třeba vřesoviště. Bez včel bychom nejspíš čelili ekonomické krizi, proti které se ta současná zdá být pouhou předehrou.

Jenomže s přibývajícím betonem v krajině včely vymírají. Proto spustila naše sesterská organizace ve Velké Británii už před dvěma lety pěkný a užitečný projekt jejich ochrany. Veřejnost se tak mimo jiné zapojuje do osázení země kvetoucími rostlinami – důležitou včelí potravou. Pro více informací v angličtině „googlujte“ heslo *The Bee Cause*.

Potvrzeno: kočka divoká je zpět

Kočka divoká, která z české krajiny v minulosti vymizela, je patrně zpátky. Šest desetiletí po posledním spolehlivě prokázaném výskytu se podařilo v Beskydech a na Šumavě získat fotografie, které ukazují na návrat těchto vzácných zvířat.

„Je to součást jedné z nejpozoruhodnějších proměn, jakými česká krajina prochází v posledních zhruba třech dekadách,“ říká Vojtěch Kotecký, programový ředitel Hnutí DUHA. Postupně se k nám totiž vracejí dříve vyhubené druhy zvířat. Horskými lesy se opět prohánějí ryši, o trvalý pobyt usilují také vlci a v Beskydech se pravidelně, byť zatím spíše sporadicky, vyskytují medvědi. Po stoleté přestávce u nás loni vyvedl mladé orel skalní, v Ralsku žijí zubři, kteří se možná dočkají vypuštění do volné krajiny, a Šumavou táhnou mohutní losi. Podél řek se úspěšně uhnízdili bobři, přibývá také vyder a možná i tetřevů.

„Tento trend potvrzuje, že se umíme o krajinu podělit s divokou přírodou,“ dodává Kotecký. Kočka divoká je toho dvojnásobným důkazem.

Nová zelená úsporám potřebuje zvětšit rozpočet

Prvního dubna odstartovala Nová zelená úsporám; Hnutí DUHA navrhuje, aby její rozpočet rozšířily dividendy polostátní společnosti ČEZ.

Dobře vymyšlený a osvědčený program má totiž jednu zásadní chybu: nedostatek peněz. Výzva pro letošní rok nabízí jen 1,9 miliardy korun a pomůže se zateplením nebo nákupem nového kotle pouze několika tisícům majitelů rodinných domů. Jenže nezateplených rodinných domů je u nás půldruhého milionu.

„Vláda tak zabije čtyři mouchy jednou ranou: srazí účty domácnostem i závislost na ruském plynu, dá impuls českému stavebnictví a nakonec se mu většina peněz vrátí díky vyššímu výběru daní a nižším sociálním výdajům,“ vypočítává výhody Martin Mikeska, energetický expert Hnutí DUHA, a dodává: „Nedokážu si představit lepší investici. Sobotkova vláda jí má na dosah.“

Hnutí DUHA opět v ulicích

Hnutí DUHA letos oslaví 25 let a ani jeden rok naší tvrdé práce by nebyl možný bez tisíců našich dárců. Proto i letos vyrazíme do ulic Prahy, Brna a Olomouce, abychom lidem nabízeli možnost, jak se zapojit do ochrany přírody a zdravého životního prostředí, a přidat se tak k těm, kteří nás podporují.

Budeme rádi, když pomůžete rozšířit náš tým o nové tváře. Pokud vaše děti či vnoučata ještě nemají letní brigádu, řekněte jim, ať nám přijdou pomoci měnit svět k lepšímu. Čeká je léto v dobré partě mladých lidí, kteří nejsou lhotejní k tomu, co se kolem nich děje. Více na www.hnutiduha.cz/brigada.

Cesta podle Atlasu masa

Česko už několik let zažívá revoltu zákazníků, kteří chtějí věřit tomu, co mají na svém talíři. Proto hledají v obchodech bio regály, přicházejí na farmářské trhy, objednávají si domů bedýnky nebo vyrážejí nakupovat přímo na statky. Chtějí vědět, odkud pochází jejich steak, salám nebo kuře. A mají k tomu dobrý důvod.

Víte, že fytofarmy velké třeba jako newyorský stopatrový Empire State Building a rozlehlé na ploše odpovídající Praze a Brnu dohromady by svou produkcí potravin dokázaly uživit pět set miliard lidí? A víte, že by se potravinové výnosy daly zvýšit zrcadly umístěnými ve vesmírném prostoru tak, aby v zemědělských oblastech měnila noc v den? A máte teď pocit, že jsme se pomátli?

Ulítlé vize amerického univerzitního profesora Juliana Simona, který až do své smrti neztratil silnou víru v neomezený technologický pokrok, patří spíše do románů sci-fi, jenže současné zemědělství na tom ideově není o moc líp. Poptávka po co nejlevnějších potravinách a pokřivený ekonomický trh deformovaly tento sektor natolik, že se na mnoha částech planety podobá spíše hororu. A sedláci hospodařící ještě v první polovině minulého století by ze současného stavu měli intenzivní pocit, že jsme se museli zbláznit. Nevěříte? Pojdte s námi procestovat svět podle

Atlasu masa. Tohoto průvodce po cestách rizik i možností produkce stále více žádané komodity letos vydali evropští Friends of the Earth (Přátelé Země) a nadace Heinrich Böll Stiftung.

Spotřeba roste a kuřata vedou

Poptávka po mase stále roste, ovšem v různých částech světa různou rychlostí. V Evropě a USA jde spíše o pomalejší růst nebo o stagnaci, ale třeba v Česku se už křivka spotřeby zlomila a v posledních letech klesá. Zatímco v roce 1948 jsme průměrně snědli kolem 30 kilogramů masa na osobu, v roce 1990 už to byl trojnásobek. Nyní jsme ale na nějakých 74 kilech. Výrazně se ovšem změnila skladba. Po válce téměř polovinu talíře zabíralo hovězí, tu druhou vepřové a na drůbeží připadlo jen pár procent. Vepřové má silnou

pozici i dnes, ovšem drůbeží maso (34 %) vytlačilo hovězí (11 %).

A tento trend je patrný v celém rozvinutém světě. Průmyslová živočišná výroba totiž v Evropě a USA nabrala vítr do plachet v době, kdy krmivo, energie a půda nestály moc peněz. Dnes jejich ceny stouply a nenasatnou poptávku po levném masu dokáže uspokojit právě hlavně vepřové a drůbeží. Jednak proto, že tato zvířata dobře zužitkovávají krmivo, jednak proto, že se dají chovat stísněná ve velkých halách. Prognózy ukazují, že v roce 2022 bude drůbež tvořit téměř polovinu nově konzumovaného masa.

Naopak k prudkému nárůstu spotřeby dochází v rychle se rozvíjejících zemích, jakými jsou Čína, Indie, Brazílie, Rusko a Jihoafrická republika, které představují 40 % světové populace. Zvyšující se poptávka odráží nejen rostoucí počet obyvatel, ale také jejich přesun z venkova do měst. Lidé žijící ve městě totiž mívají více disponibilních příjmů. V roce 2011 vystačil Číňan na venkově s 26,1 kilogramy masa, mléka a vajec, což bylo o 12,4 kilogramů více než v roce 1990. Jeho městský protějšek ale spotřeboval 48,9 kilogramů, s nárůstem o 19,1. Světová organizace pro výživu a zemědělství předpokládá, že v roce 2050 pokryjí rozvíjející se trhy pouze 46 % svého kalorického příjmu z obilovin, dalších 29 % bude pocházet z masa, vajec, mléka a sýrů.

Aby s touto poptávkou udrželi krok, budou muset zemědělci po celém světě do roku 2050 zvýšit výrobu masa ze současných 300 milionů tun na 470 milionů.

Velkochovy, jaké známe z industrializovaného světa od 50. let minulého století, se budou muset zavést všude. Neví se, jak tolik zvířat uživit. Výroba masa spotřebuje ohromné množství krmných plodin včetně sójových bobů, jejichž celosvětová produkce se bude muset téměř zdvojnásobit z 260 na 515 milionů tun ročně. Buď se budou muset zvýšit výnosy, nebo rozloha orné půdy, nebo obojí.

Pole bez hnoje a zvířata bez krmiva

Pryč jsou doby, kdy sedláci pěstovali plodiny a zároveň chovali hospodářská zvířata, kdy pestrá mozaika polí, luk, remízků a sadů poskytovala domov mnoha druhům hmyzu, drobných živočichů a planě rostoucích rostlin. Současné intenzivní zemědělství tento lidský rozměr ztratilo. Výroba krmiva je oddělená od chovu zvířat. Krmné plodiny se dnes ke zvířatům přepravují na dlouhé vzdálenosti, často přes oceány. To má své důsledky: řada chovatelů se nemůže hnoje zbavovat v blízkém okolí, bezpečně a ekologicky. Musí ho převézt někam daleko na pole nebo jej hází do řeky. Zemědělci pěstující krmiva zase musí používat velké množství umělých hnojiv a pesticidů, aby získali slušnou úrodu.

V Evropě, Spojených státech i Mexiku a dalších latinskoamerických zemích, a dokonce i ve státech, jako je Egypt, se už dobytek nekrmí jen trávou. Žere také

obiloviny a sójové boby. Ačkoli se údaje pro jednotlivé regiony značně liší, 57 % světové produkce ječmene, žita, prosa, ovsy a kukuřice zkrmíme. Co do rozlohy jde téměř o třetinu celosvětové orné půdy. Například v Africe, především na jih od Sahary, kde hrozí hladomory, jsou taková čísla naprosto nepředstavitelná. Lidé tam snědí 80 % úrody obilnin, kdežto zvířata žerou to, co najdou na pastvinách.

Obří sójové farmy v Brazílii, Argentině a Paraguayi hospodaří na sto i více tisících hektarů, což je ekvivalent celého okresu Břeclav. Úrodu sklízí dvakrát až třikrát ročně. To znamená i opakované postřiky. Od roku 1990 produkce sóji sice vzrostla čtyřnásobně, používání herbicidů se ale v některých regionech zvýšilo až jedenáctkrát. Dopady jsou dramatické. Na venkově roste počet potratů a vrozených vad. Zatímco průměr úmrtí způsobených rakovinou je v Argentině 19 %, v těchto oblastech přesahuje 30 %.

Megalomanské hospodaření také vytlačuje drobné rolníky a ničí mimořádně druhově bohaté divoké tropické deštné lesy a savany. V Amazonii už zanikla víc než pětina pralesů. Stromy ustupují pozemkům pro pastvu nebo pěstování sóji na krmivo. A mnoho pastvin se po několika letech mění na sójová pole.

Nadopování brojleři a konec afrických chovů

Zvířecí obdoba nedozrnlých sójových lánů Latinské Ameriky jsou velkokapacitní kraviny, kterých je v USA několik a jež koncentrují na jednom místě neuvěřitelných sto tisíc krav. Důvod je jediný – peníze. Jejich provozní náklady jsou totiž nižší než u menších farem.

A aby to zvířata vůbec vydržela, dostávají antibiotika, díky nimž také rychleji rostou. Podle Světové zdravotnické organizace se dnes dává víc antibiotik zdravým zvířatům než nemocným lidem. Problém mimo jiné spočívá v tom, že hospodářská zvířata obvykle dostávají stejná antibiotika jako my, čímž narůstá riziko, že si daná bakterie vytvoří rezistenci. Dnes běžné léčitelné choroby mohou být zase smrtelné.

Problém je ale i jinde. V prosinci 2012 odhalila čínská státní televize skandál „instantních kuřat“, spojený se společností Liuhe, která patří do konsorcia New Hope, největší potravinářské firmy v Číně a jedné z největších na světě. V koktejlu, který ve firmě míchali do kr-

miva brojlerům, aby rychleji rostli, se našlo 18 druhů antibiotik. Ptáci díky tomu za 40 dnů narostou z 30 gramů na 2,5 kilogramu. Skandál způsobil propad prodeje řetězce KFC, jehož jedním z hlavních dodavatelů byla právě firma Liuhe. Kuřata, která se dostávala zákazníkům na talíř, totiž obsahovala nadměrné množství zbytků léků.

A ještě jedna absurdita ze světa drůbežích megafarem. Víte, že v Evropě jsou kuřecí prsní řízky natolik ziskové, že zaplatí všechny ostatní části ptačího těla, včetně stehýnek a křídýlek? A proto výrobce obvykle tento zbytek pokládá za odpad. Než propukla epidemie bovinní spongiformní encefalopatie (nemoc šílených krav), končily tyto přebytky v krmivářských firmách, kde z nich vyráběli masokostní moučku pro hospodářská zvířata. Ovšem po zákazu EU se ze zbytků kuřat opravdu stal nevyužitelný „odpad“, který museli výrobci na vlastní náklady likvidovat. Záhy se však otevřela nová možnost – ale opět s tragickými důsledky. Někteří vycitili šanci snadného výděлку a začali přímo na jatkách skupovat nepotřebné zbytky kuřat. V Africe je pak prodávají za cenu, které tamní výrobci nemohou konkurovat. Země jako například Kamerun, Senegal nebo Nigérie dovoz omezit dokázaly. V Ghaně a Beninu ale chov brojlerů kvůli levnému dovozu z Evropy už téměř zanikl.

Voda bez kyslíku a změny klimatu

A tak bychom mohli pokračovat. Například jen v Číně se přímé škody způsobené přehnojováním odhadují na 4,5 miliardy dolarů ročně, především proto, že intenzivní živočišná výroba snižuje kvalitu vody. V Mexickém zálivu, kolem ústí řeky Mississippi, obsahuje moře o rozloze přibližně 20 tisíc km² tak málo kyslíku, že tu vznikla „mrtvá zóna“, kde nepřežijí krevety ani ryby. V povodí tohoto toku totiž stojí téměř všechny americké velkochovy i výroby krmiv a řeka přebytečný dusík a fosfor splavuje do zálivu. Tam tyto živiny podporují růst řas, vodních rostlin a bakterií, které spotřebovávají kyslík obsažený ve vodě. Litř mořské vody normálně obsahuje kolem sedmi miligramů rozpustného kyslíku, ale u ústí Mississippi to jsou jen asi dva miligramy. Přežijí zde jen organismy, které kyslík k životu nepotřebují.

Největší škody průmyslového zemědělství se ale projevují až za hranicemi zdroje problému. Intenzivní

živočišná výroba vypouští do atmosféry čpavek a další sloučeniny dusíku, čímž významně přispívá ke klimatickým změnám a poškozuje zdraví lidí v sousedství. Podle Evropského hodnocení dusíku (European Nitrogen Assessment) z roku 2011 to na starém kontinentu způsobilo škody ve výši 70–320 miliard eur. Autoři studie dospěli k závěru, že to může být víc než veškeré zisky evropského zemědělství. Pokud by se tedy škody započítaly do ekonomické bilance, celý sektor by byl ztrátový.

Prostě méně a jinak

Možná si říkáte: „No dobře, ale jak z toho všeho ven?“ Autoři *Atlasu masa* navrhují vlastně celkem jednoduché řešení – „méně a jinak“. Zkrátka, aby byla produkce masa trvale udržitelná, je zapotřebí, abychom jeli my z bohatých zemí jedli méně. A zároveň, abychom si vybírali – omezili steaky ze zvířat chovaných ve velkochovech a upřednostňovali maso ze zvířat, jež vyrostla na pastvinách. Jednak mají zdravější poměr tuků a mikroživin než zvířata krmená obilovinami, ale hlavně dokážou přeměnit to, co my jíst nemůžeme –

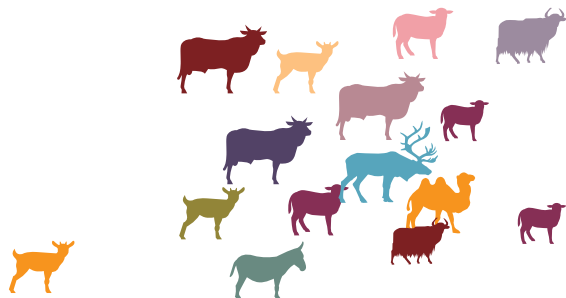
trávu – na mléko a maso.

Vodítkem pro výběr může být logo se zelenou zebrou, tedy produkty ekologického zemědělství. Zatím však podíl biomasa na trhu v bohatých zemích činí jen dvě procenta. Jedním z důvodů je patrně cena: maso v biokvalitě stojí až dvakrát víc než to konvenční. Ovšem cenovka na obalu běžného masa nezahrnuje náklady jako zničené životní prostředí nebo poškozené zdraví spotřebitelů nekvalitní stravou.

Ekologické farmaření naopak vzniklo právě kvůli tomu, aby tyto škody srazilo. Chrání půdu a hnojí tak, že z polí stéká do řek menší množství dusíku. Pravidla, kterými se řídí biostatky, také zaručují slušné chování ke zvířatům a podávání antibiotik omezují pouze na opravdu nemocná zvířata; rovněž je zakázáno hormonálně synchronizovat říji nebo podávat stimulanty růstu. Bioregule také říkají, že farmáři mají zvířata vykrmovat domácími plodinami z ekologického zemědělství – prasata nebo slepice smí dostávat pouze pět procent krmiv vypěstovaných s použitím pesticidů a průmyslových hnojiv, skot vůbec žádná. Prakticky se tím vylučuje sója importovaná z velkoplošných monokulturních plantáží v Latinské Americe.

Je to naše volba

Malé, ale stále rostoucí množství lidí v rozvinutých zemích se rozhodlo: budou požadovat výrobky, které chrání životní prostředí a respektují důstojný život zvířat. Řada lidí volí flexitariánství, to znamená, že jedí méně, ale kvalitnějšího masa a více rostlinných bílkovin. Změna k lepšímu zkrátka nezáleží jen na podobě zemědělské politiky Evropské unie či vlád dalších států, ale také na obsahu našich nákupních košíků. ■

Divočina je prostě nádherná

Setkaly jsme se přímo na Správě CHKO Beskydy pod majestátní horou Radhošť. Dana Bartošová zde pracuje jako zooložka od roku 1978. Jak sama říká, šťastná životní náhoda ji tenkrát přivedla z Prahy zpět do kraje jejího dětství. Pochází totiž z nedalekých Kunčic pod Ondřejníkem. S trochou nadsázky se dá říct, že paní Bartošová je něco jako ombudsmanka beskydských zvířat – zasazuje se za ochranu jejich životního prostoru. Zpracovává odborné posudky pro správní řízení, monitoruje šelmy v horách, popularizuje ochranu přírody. Znají ji všichni, kdo prošli úvodním Zavýjením Vlčích hlídek Hnutí DUHA. Na začátek rozhovoru mi vedle posilující kávy přinesla také dva vlastnoruční odlitky stopy vlka a rysa...

Když jsme před deseti lety připravovali tematické číslo časopisu Sedmá generace o velkých šelmách, napsala jste nám, že v Beskydech aktuálně žije „zhruba dvacet rysů, dvě až tři smečky vlků a minimálně pět medvědů“. Jaká je situace nyní?

Podle letošního sčítání odhadujeme, že v Beskydech žije kolem deseti rysů a možná tři vlků. Pobytové znaky medvěda jsme v době mapování našli. Pak se ale během dubna jeden objevil na Jablunkovsku a před Velikonocemi jsme našli medvědí stopy ve Vsetínských vrších.

Používáte jinou metodu sčítání, nebo šelem opravdu ubylo?

Do určité míry to může být i metodou; dříve se mohlo stát, že jsme znamenali jednoho rysa ve Veřovicích vrších a druhého na Kněhyni

a vyhodnotili jsme je jako dva jedince – a přitom šlo pouze o jedno zvíře. Ale může to být i tím, že velkých šelem ubylo, protože je na ně obrovský tlak. Nejde jen o pytláctví a legální lov vlků a medvědů na Slovensku, ale i o tlak ze strany lidských aktivit. V Beskydech přibývá zástavby a ubývá klidných míst.

Proč je lov vlků a medvědů na Slovensku tak zásadní pro šelmy, které žijí u nás?

Beskydská populace je okrajová, a tedy závislá na té slovenské. Nachází se na západním okraji Karpat, kde už horstva končí. Šelmy ještě můžou žít v Hostýnských a Vizovických vrších, což jsou pořád výběžky Karpat, ale pak už navazuje podhorská krajina, méně zalesněná a poměrně hustě zastavěná.

Hlavní centrum západokarpatské populace je právě na Slovensku a odtud se pak šelmy mohou šířit do jiných, vhodných oblastí, tedy i do Beskyd. Přicházejí k nám především mladí jedinci, kteří hledají nová teritoria. Vlci se k nám dostávají také z Polska, kde jich žije 600–850. Pokud se však do populace zasahuje tak radikálním způsobem, jako se to děje na Slovensku u vlků, pak nějaký čas trvá, než okrajové oblasti obsadí noví jedinci.

Za posledních šest let na Slovensku odstřelili zhruba mezi 120–160 vlky ročně. Jak tuto praxi jako zooložka hodnotíte?

Dívám se na to kriticky. Na Slovensku žije významná vlčí populace a namísto toho, aby byla chráněná a ceněná jako přírodní bohatství, dochází tam doslova ke genocidě.

„Velkých šelem ubylo, protože je na ně obrovský tlak. Nejde jen

o pytláctví a legální lov vlků a medvědů na Slovensku,

ale i o tlak ze strany lidských aktivit.

Když přijdete na mysliveckou výstavu, všude vidíte řady vlčích lebek. Svého času bylo možné na internetu vidět snímky ulovených vlků s popisy typu „můj splněný sen“ nebo „sen všech lovců“.

Mnozí myslivci bohužel vlka stále považují za škůdce a zároveň za cennou loveckou trofej. Přitom právě vlci pomáhají k rozkvětu a ozdravení populací jelenů, srnců a divočáků. Myslivci si sice pak cení kvality lovné zvěře, ale vlky paradoxně nadále tvrdě pronásledují. Myslivecká lobby je na Slovensku hodně silná.

Vlci to ale nemají lehké ani u nás. Máte indicie, že se v Beskydech velké šelmy stále pytláčí?

Je to pořád velký problém. A scénář je také pořád stejný: rys, vlk nebo medvěd se pravidelně zdržuje v určité oblasti a pak jako když se po něm zem slehne. Až po delší době, kdy se s tím už nedá nic dělat, se dozvíme, že byl upytláčen.

Jakým způsobem se o pytláčení nejčastěji dozvídáte?

Někdy nám tyto případy nahlásí

dobrovolní strážci přírody, když třeba najdou mrtvé zvíře. Například v roce 2008 se našly zbytky z medvěda a bylo evidentní, že šlo o pytláctví. Šetřila to policie, ale pytláka se najít nepodařilo. Také byli nalezeni mrtví ryši; během posledních let nejméně tři. Pitva ukázala, že šlo o pytláctví, ale ani tady se policii nepodařilo nic vyšetřit.

Také k nám chodí místní lidé, ale nebývají příliš sdílní. Obvykle řeknou něco ve smyslu: „Slyšeli jste, že tam a tam byl upytláčen medvěd? Ale víc vám neřeknu, protože bych měl problémy.“ Podobným způsobem jsem se před patnácti lety dozvěděla o zastřelení tří vlků. Informátor mi ukázal fotku, ale podrobnosti mi už říct nechtěl.

Toto je jen špička ledovce. O většině zabitých zvířat se vůbec nedozvíme.

Změnil se vůbec za posledních 20 let přístup veřejnosti k velkým šelmám?

Určitě se hodně změnil. Jednak kvůli praktické zkušenosti – šelmy u nás žádnému člověku neublížily –, a také

díky osvětě, kterou dlouhodobě provádí ochrana přírody, včetně nevládních organizací, například Hnutí DUHA. Většina lidí velké šelmy obdivuje a chce, aby tady žily. Problémy vznikají až v místech, kde se šelmy vyskytují – ať už jde o chovatele hospodářských zvířat, kteří třeba přijdou o pár ovcí, nebo o myslivce, kteří najdou stržené srny a začnou mít strach, že jim ubude zvěře.

Jak vlastně chovatelé přijali návrat šelem?

Po roce 1994 nastalo zděšení. Vlci, kteří se vrátili do Beskyd, tady našli doslova prostřený stůl – ovce, které nebyly chráněny. Jeden chovatel ve Starých Hamrech si své ovce nezabezpečil ani poté, co je vlci opakovaně napadli. Vzbudilo to velký rozruch a obavy, že jde o strašné šelmy, které až sežerou všechna zvířata, pustí se do lidí.

To říkáte v nadsázce?

Ne, to opravdu tak probíhalo. V archivu správy máme spoustu článků a dalších materiálů z té doby. Média tehdy propadla hysterii. Naštěstí se

tuto situaci podařilo zvládnout; i přes velké tlaky kvůli škodám na ovčích jsme pro vlka uhájili celoroční ochranu. Čas ukázal, že vlci jsou zvířata jako každá jiná – přirozeně se začlenili do zdejší přírody, takže o nich lidé ani nevědí. A pokud si chovatelé dobře hlídají své ovce, nemají škody. Velkou roli tady sehrála také osvěta a projekt zaměřený na spolupráci s chovateli.

A samozřejmě měl velký vliv zákon o náhradách škod, který platí od roku 2000. Díky němu se také dozvídáme, k jakým škodám na hospodářských zvířatech vlastně dochází, i když ne všichni to hlásí.

Zmínila jste, že velké šelmy ohrožuje také rozrůstající se zástavba

a úbytek klidných míst. Tolik se zvětšil tlak na krajinu?

Před deseti patnácti lety se zdálo, že hlavním problémem je pytláctví, ale že jinak jsou Beskydy ideálním prostředím pro návrat velkých šelem. Během let se ale změnil přístup ke krajině – souvisí to i s evropskými dotacemi. V Beskydech enormně vzrostl tlak na podporu rekreačního ruchu a sportovních aktivit. Například letos je oficiálně nahlášeno více než 60 různých hromadných závodů, které budou probíhat i mimo značené trasy a lesní cesty, a dokonce i v noci. Pro velké šelmy je to velmi rušivé, hlavně pro medvěda a rysa.

A jde samozřejmě také o zástavbu. Na území Beskyd je 72 obcí a každá se chce rozvíjet. Do svých územních plánů navrhuje další a další nové plochy pro zástavbu. Snažíme se to korigovat v souladu s ochranou přírody a krajinného rázu. Přesto zemědělské krajiny ubývá a v celém podhůří Beskyd se zástavba zahušťuje. Zvířata zemědělské krajiny, jako je třeba chřástal, křepelka, koroptev, srnčí, zajáci, ztrácejí klid a prostor k životu. Problém mají i jeleni, kteří se do podhorských oblastí stahují kvůli pastvě nebo aby přečkali tuhou zimu. Na úpatí Beskyd už málokde najdou místa, která by jim to umožňovala. Všude, kam zvířata sejdou, jsou rušená, narazí na ploty, chalupy nebo třeba frekventované silnice.

Proč je pro velké šelmy tak důležitý klid?

Hlavně kvůli hledání potravy. Rys potřebuje na kořist v klidu číhat, aby ji mohl ulovit. To znamená, že i ta zvěř musí mít klid na pastvu, ne běhat z místa na místo.

Medvěd je na klid ještě citlivější. Potřebuje hodně času, aby se

při své velikosti nažral. Potravu hledá skoro celý den, a když je neustále vyrušován, odchází jinam, kde má větší klid. To je asi problém těch našich beskydských medvědů, kteří se u nás dlouho nezdrží.

Jedině vlk se asi dokáže víc přizpůsobit; podobně jako liška se dokáže bez problémů pohybovat i v blízkosti lidských sídel. Jenže kvůli intenzivnímu lovu na Slovensku je u nás vlků jen velmi málo.

Před čtyřmi lety vznikla mapa migračních koridorů pro velké savce, má to nějaké praktické využití?

Tento materiál má sloužit pro územní plánování, aby se respektovaly migrační trasy velkých šelem a neumisťovaly se tam další stavby, které by bránily průchodnosti. Zatím se to však nedostalo do povědomí těch, kdo územní plány zpracovávají. Jenže pokud se v jednom místě koridor přeruší, přestane fungovat v celé délce. Právě kvůli husté zástavbě a silnicím mají u nás zvířata problém se volně pohybovat krajinou.

Nedávno se na Kokořínsku v oblasti Máchova jezera a Doks objevili vlci. A právě tudy probíhá zmapovaná migrační trasa. Je vidět, že vlci tyto koridory používají a že je důležité je kvůli nim chránit.

Pokud bude na stole projekt na novou dálnici a vy řeknete pozor, tudy chodí rys, má to váhu?

Má to váhu. Musí se navrhnout řešení, aby se zvířata mohla dostat přes dálnici na druhou stranu. Ideální je, když dálnice vede nad údolím. Pokud nevede, je potřeba ji přemostit ekoduktem. Toto ale není důležité jen pro velké šelmy, které projdou koridorem jednou za čas. Podstatné

„Divočina je prostě nádherná a obdivuhodná. Měli bychom ji respektovat a chránit ji jako domov ostatních živých tvorů, kteří se spolu s lidmi dožili současnosti.“

důležitější jsou tyto trasy pro běžné druhy zvířat, které tudy chodí mnohem častěji. Dobře navržený ekodukt navíc pomáhá snížit počet dopravních nehod, kdy se auto střetne s přebíhajícím zvířetem.

Jak vypadá takový ekodukt?

Je to speciálně upravené přemostění přes frekventovanou silnici. Pro velké savce by mělo mít šířku kolem 80 metrů. Boční strany mostu jsou oplocené, aby zvíře nespadlo, povrch je zasypaný zeminou, zatravněný a jsou zde také vysazené keře. Může se tam pískem upravit úsek pro sledování stop, případně zjišťovat pohyb zvířat pomocí fotopastí. Viděla jsem video z jednoho polského ekoduktu, přes který pravidelně přecházejí vlčí smečky, divočíci, jeleni – takže když je dobře umístěný, opravdu to funguje.

Zmapování migračních koridorů mimo jiné souvisí s poměrně rozsáhlým a dlouhodobým monitoringem velkých šelem v Beskydech. Co všechno zahrnuje?

Jde o sledování pobytových znaků, to jsou hlavně stopy, trus, kořist, drápance na stromech. Mezi metody monitoringu patří také fotopasti, které v Beskydech s vynikajícími výsledky využívá Hnutí DUHA, a chlupové pasti. Je to takový „drsný kožíšek“ natřený atraktantem, a když se o něj šelma otře, zůstanou na něm její chlupy, které pak slouží k dalšímu vyhodnocení. Akademie věd používá také telemetrické sledování, které se zatím týká čtyř rysů. Medvěda se totiž dosud chytit nepodařilo, což je škoda. A vlk je natolik chytrý, že by byl s odchycením problém.

Všechny informace se pak shromažďují do ústřední databáze Agen-

tury ochrany přírody a krajiny v Praze a slouží pro další práci při ochraně velkých šelem.

Zjistili jste něco, co vás opravdu překvapilo?

Třeba to, že se ryši pohybují na daleko větším území, než jsme čekali. Například jeden telemetricky sledovaný rys využíval oblast o rozloze 700 km². A také jsme například zjistili, že velcí samci tolerují na svém území i jiné samce, patrně potomky.

Také je zřejmé, že rodinný život rysů je daleko bohatší, než si ho představujeme.

Významný český ekolog Igor Michal říkával, že „rozdíly našich postojů k divočině nespočívají ani tak v tom, jak o přírodě teoretizujeme, ale spíše v tom, jak ji prožíváme“. Co vyvolává ve vás? Vděčnost za to, že je a že do ní můžu přijít. Nejčastěji se dostanu do oblasti Radhoště, Kněhyně a Smrku. Velmi ráda jezdím také do slovenských hor. Díky Lesoochranskému zoskupeníu VLK jsem objevila pohoří Čergov s nezapomenutelnými jedlobukovými porosty, s vlky a mohutnými karpatskými jeleny. Ale všechna slovenská pohoří jsou nádherná a stojí za návštěvu.

Podarilo se vám velké šelmy někdy spatřit?

Výjimečně. Z dálky jsem na Slovensku několikrát viděla medvědy a v Beskydech jednou rysa. Jednou jsem potkala také vlky a slyšela jejich vytí. Byl to vždy nádherný zážitek.

K čemu vlastně divočinu potřebujeme?

Z mnoha důvodů. Jednak je divočina prostě nádherná a obdivuhodná. A můžeme na ní sledovat, jak probíhá současný přirozený vývoj přírody, což by pro nás mělo být vodítkem, jak hospodařit v krajině.

Příroda tady není jen proto, abychom ji využívali. Měli bychom ji respektovat a chránit ji jako domov ostatních živých tvorů, kteří se spolu s lidmi dožili současnosti. Nemáme právo je vyhubit. ■

Celý rozhovor najdete stránkách časopisu Sedmá generace (www.sedmagenerace.cz).

Duha v jesenickém lese

Má cesta na Týdny pro les a divočinu v Jeseníkách začala úsměvnou starostlivostí řidiče autobusu o to, zda se mé kolo vejde do jinak nevyužitého zavazadlového prostoru. Vešlo. Po několika hodinách jsem tedy dorazil ke strmému úpatí Jeseníků. Už z okna autobusu mě zaujaly rozlehlé ostrůvky invazní netýkavky žláznaté. Říkal jsem si, jestli se právě s ní nebudeme spolu s ostatními dobrovolníky potýkat.

Hnutí DUHA začalo před sedmnácti lety v rámci své práce na ochraně a obnově zdravých lesů a krajiny pořádat dobrovolnické Týdny pro les a divočinu. Do dnešního dne se těchto akcí zúčastnilo přes 1400 dobrovolníků, kteří odpracovali více než padesát tisíc hodin.

Každý turnus tohoto dobrovolnicko-ochranářského pracovního výjezdu Hnutí DUHA pořádá ve spolupráci s druhou, partnerskou organizací. Často se jedná o správy chráněných území a národních parků, které uvítají pomocnou ruku, protože se samy potýkají s nedostatkem kapacity, někdy jde o malé neziskové organizace. Například v Beskydech už nějaký ten pátek klapě spolupráce s Kolovrátkem, základním článkem Hnutí Brontosaurus. A to je ideální. Pokud se totiž Týdny vracejí několik let po sobě na stejnou lokalitu, pravidelní účastníci mohou sledovat, jakým způsobem se místo vyvíjí. Například na beskydský Smrk se dobrovolníci vrací od roku 2010 a za tu dobu se na místech zpočátku zarostlých neprostupnou klečí a nepůvodním smrkem pichlavým prosadily borůvky a jeřáby. Vznikají tu také podmínky pro rozvoj původních smrkových porostů. V nových smíšených lesích se pak daří i zvláště chráněnému opeření jeřábku lesnímu.

Zatímco dříve Týdny pro les a divočinu cílily především na studenty, v poslední době oslovují i pracující, kteří tak mohou zažít velmi netradiční dovolenou. Podle koordinátorky Týdnů Elišky Kvitové ale může přijet „každý, kdo chce prožít zajímavý a užitečný týden v lese, pomoci přírodě vlastníma rukama, provětrat si plíce, potkat zajímavé lidi a něco nového se dozvědět“.

Premiéra v kraji Aloise Nebela

V Jeseníkách Hnutí DUHA letos (2013 – pozn. red.) jakožto host Správy CHKO Jeseníky, vedené Michalou Pruknerovou, dobrovolníci poprvé. Chráněná

krajinná oblast tu byla vyhlášena v roce 1969 na rozloze 740 km² a věnuje se rozmanitým činnostem: od usměrňování lesního hospodaření přes regulaci stavebního rozvoje a plánování turismu tak, aby nenarušoval stávající ráz krajiny.

Mezi nejcenější území jesenické CHKO patří Velká kotlina, jedna z botanicky nejrozmanitějších lokalit v České republice s druhovými relikty dob ledových, či rejevízké rašeliniště s unikátními druhy, borovicí blatkou nebo rojovníkem bahenním. Z ohrožených zástupců živočišné říše tu přežívá i rys ostrovid. Na loukách vegetuje celoevropsky ohrožený chřástal polní, odlehlé skály pak poskytují hnízdiště sokolu stěhovavému. Lovce kuriozit možná nadchnou hmyzí endemité, například některé druhy okáčů nebo vysokohorský druh obaleče.

Jsme tady ale také kvůli práci... Ráno vyrážíme do terénu, několik z nás na kole. Budeme upravovat turistické stezky v okolí turistické chaty Švýcárna. Nejdříve šlapeme do kopce k Vysokému vodopádu v nadmořské výšce 1007 metrů. Původně pětáctýřicet metrů vysoký vodní sloup se koncem 19. století rozpadl v soustavu kaskád. V okolních skaliscích hnízdí zmínění sokolí, samotný vodopád však vlivem letního sucha spí. Dál už to na kolech nejde, takže je schováme v mlázi a pokračujeme po turistické stezce přímo ke Švýcárně. Setkáváme se se zbytkem party, bereme do rukou motyky a rozhlížíme se po místech, kde by se mohla na stezce držet voda. U každé takové prohlubně pak vykopeme malou odvodňovací strouhu. Kopat do trávníku v CHKO mi připadá poněkud nepatřičné a zvědavost budíme i u kolemjdoucích. Snad nikdo se neopomene zeptat, co že to děláme. Když pak stavíme z popadaných stromků zábrany v serpentínách – lidé mají sklony zkracovat si cestu přímo –, odpověď je nasnadě: házíme turistům klacky pod nohy.

Horské stezky jsem vždy bral jako prošlapané cestičky, ukazuje se však, že je o ně třeba pečovat, aby nerozšiřovaly erozi. Práce na nich je však příjemná,

zvláště pak ve spojení s procházkou a mnoha úchvatnými výhledy.

Příroda, práce a vy

Po dlouhém dni nás nakonec čeká odměna: pohodlný sjezd zpět do údolí, během kterého mi kuchař Jirka, pravidelný účastník, vypráví o svém nejnáročnějším turnusu. Zažil jej na Šumavě, kde pomáhal upravovat rašeliniště. Lopota to prý byla mokrá a namáhavá, přesto na ni vzpomíná rád, protože pracovat s živou rašelinou se jen tak někomu nepoštěstí. Horské turnusy by ale přeci jen doporučil spíše zdatnějším jedincům. Jedním z důvodů je i proměnlivé klima. Během našeho výjezdu jsme i my několikrát vyměnili triko za bundu. Konec léta v Jeseníkách znamená výkyvy horka i téměř listopadového sychrava, s čímž je nutno počítat.

Jinak ale práce na Týdnech pro les a divočinu nevyžaduje speciální dovednosti a znalosti – dá se říct, že na ni stačí každý, kdo chce přiložit ruku k dílu.

V následujících dnech čekalo duhové dobrovolníky ještě vytrhávání borovice kleče, která se v některých místech nekontrolovaně šíří a ohrožuje původní porosty, nebo odstraňování oplůtek kolem olšových porostů.

Týdny pro les umožňují zvládat takové práce, na které nemají ochranné instituce či menší sdružení peníze. Zároveň ukazují alternativní možnosti péče o les. A co může od takového podniku očekávat dobrovolník? Dáváte-li přednost aktivní dovolené daleko od civilizace, rozhodně takový týden v lese nebo jiné divočině vyzkoušejte. Jak říká Eliška Kvitová, Hnutí DUHA Týdny pro les a divočinu pořádá především pro ty, kteří chtějí být víc než jen turisty. Pro ty, kdo chtějí vidět nepřístupné lokality, prověřit si fyzickou kondici a poznat nové lidi. A především pro milovníky přírody, kteří přemýšlejí o její hodnotě. ■

Text vyšel v Sedmé generaci 5/2013; redakčně kráceno.

Na Týdny pro les a divočinu se můžete přihlásit na www.hnutiduha.cz/tpl.

Pokračovat v konkrétní práci na ochraně a obnově přírody můžeme jen díky stovkám dárců Hnutí DUHA, finančnímu zajištění Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Programu švýcarsko-české spolupráce, který podpořil turnusy v Moravskoslezském, Olomouckém a Zlínském kraji.

Podpořeno z Programu švýcarsko-české spolupráce.

Řekni, kde ty kytky jsou

Květinářství nám vesměs nabízí sice krásné, ale „špinavé a nefér“ kytky. Chceme-li se jim vyhnout, máme i jinou možnost než natrhat si luční kvítí?

Řekne-li se Holandsko, většině lidí v hlavě okamžitě naskočí tulipány. K Holandsku patří image květinové velmoci a stále ještě se má také za to, že svými květinami zásobuje celý svět. Není to ale tak docela pravda. V Nizozemí se sice květiny tradičně pěstují, ale především je tam obrovská burza, na které se květiny do celého světa pouze prodávají – uvádí se, že denně tudy profrčí kolem 19 milionů kousků. Vypěstovány však byly na olbřímích plantážích v Africe, Jižní Americe nebo v Asii. Skutečné květinové velmoci jsou dnes spíš Keňa či Kolumbie.

Darujeme-li tedy někomu pořádný pugét, můžeme k němu připočítat i dávku leteckého benzínu a emisí skleníkových plynů. Ač to nemusí vypadat logicky, dovoz květin letadlem do Amsterdamu a odtud třeba do Prahy nebo Istanbulu se vyplatí. Důvodem je samozřejmě směšná hodinová mzda a prakticky nulová práva a ochrana zaměstnanců, respektive zaměstnankyň. Lid-

sko-právní organizace v posledních letech přináší až děsivé informace o tom, jak ženy na plantážích pracují v nezdravých – jedovatými pesticidy zamořených – a neetických podmínkách. Je zdokumentováno, že některé z nich zažily i sexuální násilí.

Nové pražské výkvěty

Jak tedy darovat květiny, ale nepodílet se na tomto nepěkném květinovém byznysu? Mnozí si dobře pamatujeme, že mečíky, hřebíčky, tulipány, narcisy a všelijaké další květiny bývaly ještě před pár lety stálíciemi tržišti s ovocem a zeleninou. Ne, nevozily se letadlem přes půl světa, pocházely někde z okolní vesnice. „Všimám si, že i v Brně na Zelňáku se nabídka rok co rok ztenčuje. Ještě před pěti lety jsem si občas koupila kytky pro sebe, ale vloni v létě už tam postával akorát pan Jiří Čada s mečíky. Ostatní prodejci měli kytky ze skladů, jen pan Čada si je pěstuje sám,“

dokresluje květinářka Lula, o které za chvíli řekneme víc.

Lokální květiny se shání stále hůř, hezká tradice skomírá, ale něco nového se možná rodí... V Praze na Žižkově si například otevřely obchod s názvem Green Decor dvě mladé květinářky, které se specializují na květiny od českých pěstitelů, případně z certifikovaných fairtradových farem v zahraničí.

Na farmářských trzích v Praze prodává v posledních pár letech lokální květiny krajinný architekt a „květinový lahůdkář“ Lukáš Paderta. Své zboží si pěstuje sám – na rodinném statku v Újezdu u Cerhonic, přičemž během roku se v jeho nabídce vystřídá na 250 druhů kytek. Další květináře, prodávající rovněž na pražských trzích, bychom našli třeba v obci Dřísy.

Květinová revoluce z Brna

No a pak je tady Efemér – minipodnik dvou brněnských zahradnic

a květinářek, Kláry Zahradničkové a Lucie „Luly“ Králíkové. Efemér není klasické květinářství, je to spíš kreativní studio, kde vám děvčata ušijí na míru kytice na svatbu, případně k narozeninám nebo i smuteční vazbu. Vždy se ale budou držet principu „používáme jen to, co zrovna roste“ – ať už v rumištích brněnské městské divočiny či v jejich zahradách. Vyrazíte-li s nimi na lov rostlinek v lednu, uvidíte, jak do svých ohromných plátěných tašek sbírají břečťan a až avantgardní, seschle květiny z čeledi miříkovitých.

Ve svém kanclíku, jak svou pracovnu nazývají, pak k takovému základu přidávají šalvěje, levandule, suchou echinaceu, kari neboli smil italský, pámelník, sušenou statici, případně hyacinty, které už počátkem ledna pučely za oknem.

Lula a Klára jsou skromná a přemýšlivá děvčata se sympaticky nekonvenčním přístupem k dílu. „Zpočátku jsme měly trochu strach z nevěst, že budou chtít nějaké podivné dekorace, diamanty na stůl a podobně. Ale nakonec musíme uznat, že si nás vybírají skvělé holky. Nejsou urputné. Nechají nám volnost. Snažíme se zjistit, jak přemýšlejí. Pošlou nám třeba písničku, fotku, popíšou místo, takže je fajn, že jim můžeme připravit kytici doslova na míru. Děláme tak konkrétní věc, a ne produkt,“ popisuje Klára.

Vedle úlovků z brněnského „šáší“ pracuje Efemér se svými vlastními výpěstky. Holky mají dvě zahrady: na Kraví hoře a v městské části Bystřec. „Teď objevujeme ‚divný‘ kytky, protože nás nebaví to, co každý zná a obdivuje – třeba anglické růže, které jsou nyní velmi populární.

Docela jsme investovaly z dosavadních výdělků a objednal spousty cibulí. Uvidíme, co z nich vyleze,“ říká Lula a Klára doplňuje: „Zároveň jsme si říkaly, že chceme obnovit tradiční kytky, co se tady pěstovaly dřív – brutnáky, hvozdík, karafiáty. Chceme to ukázat v jiném kontextu. Líbí se nám i slaměnky. Pěstujeme od jara do zimy: narcisy, tulipány, česneky, pivoňky, jarmánky, cinie, floxy, levandule, lilie, verbeny, růže, pakmíny, hvězdnice, jřiny, astry – to jsou často takové, dalo by se říct, staročeské nebo babičkovské rostliny. V zimě kvetou čemeřice, také rašíme barborky a rychlíme různé cibule.“

Co ještě dodat? Svatební kytice od těchto ekologických květinářek přijde na 1000 až 1500 korun, což je v porovnání s nabídkou konvenčních květinářství spíš podprůměrná cena. A to vše s upřímným osobním přístupem, kilometry v nohách a hodinami práce mezi záhonky.

Zasadit semínko trendu

Možná tedy nemusí být všem květinový dnům konec. Jistou naději skýtá i úspěch lokálního ovoce a zeleniny v posledních letech. I v této oblasti je sice stále co zlepšovat: domácí nabídka by měla být větší, stát by měl podporovat drobné zemědělce, a ne nadnárodní supermarkety, neměli bychom dovážet totéž, co současně vyvážíme... Ale shodneme se na tom, že se z místního jídla stal populární trend, což – jak doufáme – může položit základ podstatnější změny. Není vyloučené, že podobný scénář už se píše i pro pochroumanou květinářskou tradici. ■

Karel, který nechce platit

Přemýšlivý, rozvážný, optimistický. I tak by se dal popsat odborník na energetiku Karel Polanecký. Pro Hnutí DUHA pracuje už téměř 20 let a loni na podzim převzal od Jaromíra Kyzoura předsednické křeslo v Radě Hnutí DUHA. V poslední době se věnuje především tomu, aby co nejvíce lidí přestalo platit...

Jak podle tebe vypadá neplatič?

Je to člověk, který za teplo a elektřinu utratí 10–12 tisíc ročně. Pár takových znám a snažím se k nim přiblížit.

Co bych měla udělat, abych se stala neplatičkou?

Bydlet v domě či bytě s nízkou spotřebou na vytápění, využívat efektivní spotřebiče a využívat je rozumně.

Na svém blogu polanecky.blog.repekt.cz se dělíš o zkušenosti s rekonstrukcí svého domu na vesnici ve Vysokém Veselí. Jak to teď u vás vypadá?

Aktuálně strádáme peníze, abychom si mohli dovolit zateplení stěn. Topíme dřevem, které si sami zpracováváme, do budoucna plánujeme solární systém na ohřev vody. Na zalévání a splachování využíváme dešťovou vodu. Chtěli bychom náš dům dostat do kategorie „nízkoenergetický“. Na pasivní standard totiž kvůli způsobu vytápění nedosáhneme, nemohli bychom instalovat nucené větrání.

Pro roky 2014–2020 byla otevřena Nová zelená úsporám. Požádáš si o dotaci?

Nejdřív si musíme našetřit peníze, abychom měli případnou dotaci z čeho dofinancovat. Výše dotace

totiž záleží na tom, na jakou úroveň úspory tepla dosáhneš. V našem případě by dotace na zateplení pokryla 30 % nákladů, protože už máme nová okna a tepelnou izolaci pod podlahami.

Jak jsi vlastně k domku ve Vysokém Veselí přišel?

Pradědeček tam měl krejčovskou dílnu a dědeček pekařství. A my to teď postupně opravujeme.

S jakou prací jsi v Hnutí DUHA začínal?

Rád vzpomínám na úvodní projekt s úsporami energie ve školách a domácnostech, šlo zejména o těsnění oken, což byla v 90. letech úspěšná a žádaná technologie. U energetiky jsem už zůstal. Práce to byla a je stále velmi pestrá: od problematizace jaderné energetiky, přes zachování územních limitů těžby v severních Čechách, prosazování zákona o obnovitelných zdrojích energie až třeba po zpracování *Chytré energie*, tedy koncepčního dokumentu, jak snížit emise.

A co předcházelo práci v Hnutí DUHA?

Vystudoval jsem Fakultu strojního inženýrství ČVUT, což mě přivedlo k práci konstruktéra ve Škoda-

-Diesel, kde se mimo jiné vyráběly kogenerační jednotky. Také jsem montoval soláry na ohřev vody.

Co tě na práci baví?

Nejvíce mě motivuje vést kampaně k něčemu, co jde vidět. Například když se podíváš na Horní Jiřetín s pozadím Krušných hor, nutně začneš přemýšlet, jak tohle pěkné město zachránit před rypadly děsivého povrchového dolu. A pak mě také baví spolupráce s lidmi v regionech – Hnutí DUHA mi k tomu díky svým aktivitám a místním skupinám dalo řadu příležitostí. Pomáhal jsem třeba na Týdnech pro les nebo jezdil na Vlčí a Rysí hlídky.

Zbývá ti ještě čas na něco jiného než je oprava domu?

Mám dvě malé děti, takže domu veškerý čas určitě věnovat nemůžu (*smích*). Ale rád se bavím také na zahradě. Pěstujeme ředkvičky, salát, brambory a obnovujeme starý sad.

Mimo to jsem pořád ještě aktivní sportovec. Hraju fotbal za Žeretice a jednou týdně trénuju děti. V sezóně máme zápas každý víkend. A až děti trochu povyrastou, budeme znovu vyrážet na čundry. S dcerou jsme už spali pod převisem ve skalách na Turnovsku. ■

Výroční zpráva Hnutí DUHA 2013

I díky vám můžeme pracovat na mnoha prospěšných projektech pro zdravé prostředí k životu, pestrou přírodu a chytrou ekonomiku. Dokážeme při tom rozhybat politiky a úřady. Pracujeme s veřejností, která se zajímá.

Děkujeme.

Šumavské vítězství

Vyhráli jsme! Okresní soud v Klatovech zamítl žalobu, kterou se správa národního parku snažila obhájit svůj předloňský návrh na vydání tzv. předběžného opatření, jež nám mělo znemožnit, abychom pomáhali lidem, kteří bránili zbytky horských pralesů před ilegálním kácením.

Pomáháme hledat místní jídlo

Místní jídlo? Náš praktický digitální pomocník ho pomůže snadno a rychle najít. Spustili jsme mobilní Adresář farmářů (aplikaci pro Android a iPhone) a webové stránky www.adresarfarmaru.cz.

Rozdáváme know-how aktivním občanům

Duhová Škola občanské iniciativy vypustila do světa další čtyři desítky mladých lidí, kteří se v půlročním kurzu vzdělávali ve všem, co potřebuje aktivní občan, aby mohl měnit dění kole sebe.

Týdny pro les a divočinu po šestnácté

Našich tradičních brigádnických akcí se za dobu jejich konání zúčastnilo 1433 dobrovolníků, kteří odpracovali 51 588 hodin a vysadili více než dvě stě tisíc stromků. Týdny pro les a divočinu pomáhají obnově zdravých lesů, zeleně v krajině a návratu divočiny do chráněných území.

Recyklace především

Odpady? Zastavili jsme výstavbu spaloven v Karviné a v Mostě. Uspořádali jsme turné experta z Vlámka – známé recyklační metropole – po českých městech, úřadech a univerzitách. A vyjednávali jsme s Evropskou komisí o budoucnosti recyklace odpadů v Česku.

„Nechci platit“

Pomáháme „neplatičům“, kteří nemají rádi vysoké účty za energie: na našem webu www.nechciplatit.cz poskytujeme praktické rady a také prosazujeme novou legislativu, jež by měla zajistit, abychom si levněji zateplili dům, v obchodech snadno rozpoznali úspornější zboží nebo si mohli bez obtíží vyrábět vlastní energii u sebe doma.

Jak jsme s vašimi dary hospodařili

Náklady	15 465 923 Kč
Projekty rozvoje recyklace	1 191 444 Kč
Dobrovolnické projekty (Rysí hlídky a Týdny pro les) a Škola občanské iniciativy	1 726 460 Kč
Projekty čisté energetiky	3 244 524 Kč
Projekty ochrany lesů a krajiny	1 451 067 Kč
Program Spotřebitelství	548 569 Kč
Ostatní osvětové a informační projekty	2 909 882 Kč
Získávání prostředků	487 136 Kč
Koordinace projektů	503 509 Kč
Provoz organizace	1 662 747 Kč
Individuální fundraising	1 364 498 Kč
Benefiční obchod	376 087 Kč

Výnosy	15 465 923 Kč
Granty	8 078 037 Kč
Příspěvky Přátel Hnutí DUHA	5 832 947 Kč
Využití darů z předchozích let (Týdny pro les, projekty programu Lesy)	281 864 Kč
Tržby za prodané zboží a příspěvky na benefiční prodej	292 314 Kč
Prodej služeb, poradenství	456 409 Kč
Ostatní (úroky, kurzové zisky)	789 273 Kč
Převod výnosů do roku 2014	-264 921 Kč

v každém srdci
je kus divočiny

**Hlasujte o nejhezčí fotku
z akcí, které pomáhají
české přírodě.**

www.hnutiduha.cz/pohled-od-srdce

Podpořeno z Programu švýcarsko-české spolupráce.

 Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

 nadace
partnerství
| LIDÉ A PŘÍRODA

Magazín Hnutí DUHA, XVII. ročník, číslo 2/2014.

Vydává: Hnutí DUHA, Údolní 33, 602 00 Brno, telefon: 545 214 431, email: pratele@hnutiduha.cz.

Redakce: Dagmar Smolíková, Magda Svobodová, Zuzana Vlasatá, Simona Horká, Žaneta Gregorová.

Sazba a grafika: Markéta Jedličková. Fotografie (obálka): Pixabay

Podávání novinových zásilek povolila Česká pošta, s. p., OSP Brno, č.j. P/23623/93 ze dne 25. 10. 1993. Registrováno u MK ČR E 12145. Tištěno na recyklovaném papíře.

Hnutí DUHA prosazuje zdravé prostředí pro život, pestrou přírodu a chytrou ekonomiku. Dokážeme rozhybat politiky a úřady, jednáme s firmami a pomáháme domácnostem. Našich výsledků bychom nedosáhli bez podpory tisíců lidí, jako jste vy.